

Translocaties Controversieel en essentieel

Focus op **erfgoed** • Bufferzones rond **kwetsbare natuur**

De kloof tussen **onderzoek en beheer**

‘Mind the gap’

Over de kloof tussen onderzoekers en beheerders (en hoe ze te dichten)

Kris Verheyen

Het uitstippelen van een gepast beheer voor een natuurgebied is een formidabele uitdaging. Het is een multicriteria-analyse waarbij de actuele toestand, de verwachte ontwikkelingen binnen en buiten het gebied én de meningen en wensen van een hele reeks betrokkenen in rekening gebracht moeten worden. ‘Facts-free politics’ is geen optie. Beheerders zouden daarom maximaal gebruik moeten kunnen maken van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek om hun beheerkeuzes te onderbouwen. In de praktijk zijn de barrières tussen onderzoekers en beheerders echter groot, wat bij beide partijen tot frustraties kan leiden (zie ook Reed et al. 2014). Beheerders blijven vaak op hun honger zitten omdat onderzoeksresultaten niet in een bruikbare vorm tot bij hen geraken. Onderzoekers hebben soms het gevoel dat beheerders niet voldoende begrip opbrengen voor de specifieke werkwijzen nodig voor goed wetenschappelijk onderzoek en onvoldoende rekening houden met de contextafhankelijkheid van onderzoeksresultaten.

In dit artikel wil ik tonen dat een betere afstemming tussen onderzoekers en beheerders kan leiden tot win-winsituaties. Daartoe schets ik eerst hoe beheerders aankijken tegen onderzoek in ‘hun’ gebied. Vervolgens beschrijf ik enkele kenmerken van wetenschappelijk onderzoek, om tot slot te komen tot een concreet voorstel voor een betere onderlinge afstemming.

Om te kijken wat beheerders vinden van wetenschappelijk onderzoek in ‘hun’ gebied heb ik een beperkte, verkennende enquête gehouden bij acht verantwoordelijken voor het beheer van grote natuurgebieden in Vlaanderen (> 300 ha), zowel openbare domeinen als gebieden in beheer van private terreinbeherende verenigingen. De bevroegde beheerders waren over het algemeen zeer positief over wetenschappelijk onderzoek in hun gebied. Terloops werd wel opgemerkt dat, vaak tegenstrijdige, onderzoeksresultaten het beheer moeilijker in plaats van gemakkelijker kunnen maken, waardoor het zou kunnen dat

Grootschalig experiment in de Gentbrugse Meersen om de effectiviteit van diverse maatregelen voor ecologisch herstel van grasland te testen.
(HerBioGras-project HoGent © Pieter Vangansbeke)

Tabel 1. De drie types onderzoek die uitgevoerd kunnen worden in natuurgebieden.

Onderzoekstype	Initiatiefnemer	Financiering
Consultancy	Terreinbeherende organisatie	Terreinbeherende organisatie (Agentschap voor Natuur en Bos, Natuurpunt, etc.)
Samenwerkende vennootschap	Terreinbeherende organisatie samen met onderzoeksinstelling	Cofinanciering externe financier, terreinbeherende organisaties en onderzoeksinstelling (Interreg, LIFE+, etc.)
Academisch	Onderzoeksinstelling	Financiers van toegepast en fundamenteel onderzoek (FWO, BELSPO, EU-Horizon 2020, EU-ERA-NET, Onderzoeksfondsen van universiteiten en hogescholen, etc.)

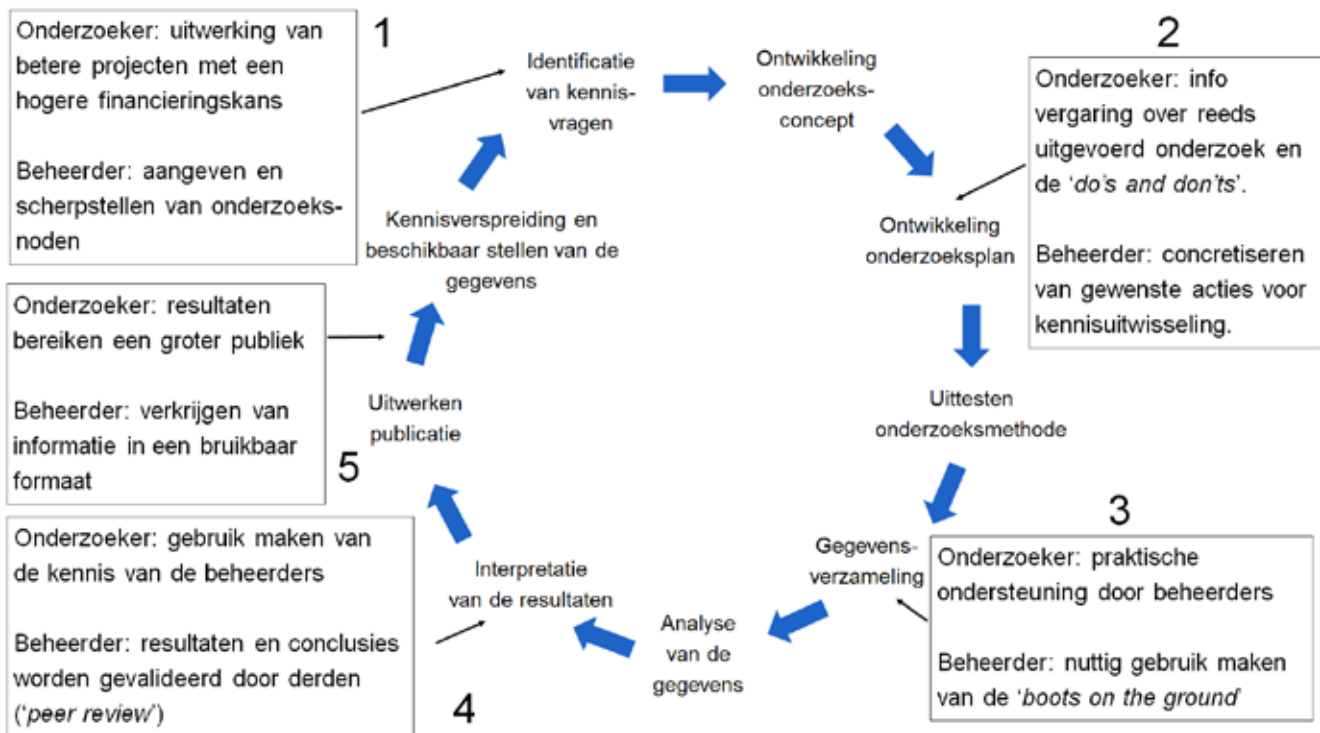
sommige beheerders liever niet al te veel onderzoeken willen laten uitvoeren. De bevroegde beheerders waren het meest geïnteresseerd in onderzoek dat helpt bij het maken van beheerkeuzes of een evaluatie uitvoert van beheerkeuzes uit het verleden. Ze stonden echter ook open voor meer fundamenteel en minder toepassingsgericht onderzoek in natuurgebieden, zolang de impact op bijvoorbeeld de biodiversiteit of het praktische beheer niet te groot is. Het grote knelpunt dat de beheerders unisono vermeldde is de gebrekkige communicatie door de onderzoekers. Resultaten komen al te vaak niet tot bij de beheerder, of enkel in een vorm die niet geschikt is voor de beheerder; gegevens worden niet overgedragen aan de beheerder en gaan soms zelfs verloren bij de onderzoeksinstelling (bijvoorbeeld na het vertrek van de onderzoeker); onderzoeksinspanningen worden soms herhaald doordat de onderzoekers ook onderling te weinig communiceren. Dit laatste punt is belangrijk omdat de beheerders aangaven dat ze selectiever moeten worden in het toestaan en ondersteunen van onderzoek doordat het personeelskader kleiner wordt en de budgetten krimpen.

Wetenschappelijk onderzoek in natuur- en bosgebieden kan ingedeeld worden in drie types, die verschillen volgens initiatiefnemer (de beheerder versus de onderzoeksinstelling) en herkomst van de financiering (Tabel 1). Soms wordt gesteld dat ook de kwaliteit van het onderzoek verschilt tussen de drie types, maar dat hoeft niet zo te zijn. Toegepast ‘consultancy’-werk kan erg creatief en kwaliteitsvol zijn en er bestaat ook pover academisch onderzoek. In de rest van mijn betoog zou ik me niettemin willen concentreren op het academische onderzoek, omdat in deze categorie de grootste winst te boeken is. Een afstemming met beheerders ontbreekt vaak doordat het initiatief voor het onderzoek meestal niet bij hen ligt. Bovendien is het totale budget voor dit type van onderzoek vermoedelijk minstens even groot als het budget van de andere twee types samen én betreft het generieke, niet-sectorale onderzoeksgelden die via deze weg ten dienste gesteld worden van het bos- en natuurbeheer. Exacte cijfers over de grootte van dit budget zijn er niet, maar momenteel lopen er vermoedelijk een 50-tal doctoraatsprojecten met duidelijke relevantie voor terreinbeheer aan de diverse onderzoeksinstellingen in Vlaanderen. Nog zonder rekening te houden met de budgetten voor omkadering vertegenwoordigen deze projecten samen een budget van minstens 2,5 miljoen euro per jaar. Geen klein bier dus!

Het verwerven van academische onderzoeksmiddelen is competitief, wat gevolgen heeft voor de thema’s die bestudeerd kunnen worden en hoe het onderzoek kan gebeuren. Onderzoek met een

lokale focus is vaak moeilijk verkoopbaar; om breed generaliseerbare conclusies te trekken, moeten onderzoeksinspanningen gespreid worden over meerdere gebieden. Onderzoek moet bovendien vernieuwend en conceptueel goed onderbouwd zijn. Het lokaal herhalen van bijvoorbeeld een klassiek maaixperiment in grasland (vroeg versus laat maaien) of het experimenteren met verschillende ecologische herstelmaatregelen in bossen zonder theoretische onderbouwing, maken minder kans om gefinancierd te worden via deze kanalen. De focus van academisch onderzoek ligt vaak op het begrijpen van processen, waarvoor meestal experimenten nodig zijn. Deze experimenten kunnen hinderlijk zijn voor het dagelijkse beheer, verstoring veroorzaken of behandelingen omvatten die niet relevant zijn voor het beheer maar essentieel voor goed wetenschappelijk onderzoek. Onderzoekers moeten hun onderzoek publiceren in internationale wetenschappelijke tijdschriften omdat deze publicaties gebruikt worden als graadmeter voor hun onderzoekscapaciteiten in de competitie voor onderzoeksgelden (het ‘publish or perish’-principe). Om de resultaten daarnaast ook via andere fora, relevant voor beheerders, kenbaar te maken, is er vaak nog weinig animo. Tot slot is het belangrijk te beseffen dat een onderzoeksproject typisch slechts enkele jaren duurt. Daardoor is er een groot personeelsverloop aan de meeste onderzoeksinstellingen en is langetermijnmonitoring vaak moeilijk te organiseren. Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (www.inbo.be) vervult hier een belangrijke centrale rol. Langetermijnonderzoek is hier wel mogelijk. Dit gaat om het uitbaten van proefvlakken, het genereren van langetermijndatareeksen, het ter beschikking hebben van laboratoria, het voorzien van genetisch materiaal van doelsoorten, etc. ten dienste van collega-wetenschappers, beleid en middenveld.

Het is duidelijk dat er bij beheerders een grote interesse en vraag is naar wetenschappelijk onderzoek en dat er daarnaast een behoorlijke onderzoekscapaciteit aanwezig is bij de verschillende onderzoeksinstellingen in Vlaanderen. Het is anderzijds ook duidelijk dat dit potentieel nog niet ten volle benut wordt en dat de onderlinge afstemming nog beter kan. Interessant om vast te stellen is dat het optimaliseren van deze afstemming ook steeds prominenter op de agenda staat en dit zowel bij beheerders, wetenschappers (zie bv. Neef & Neubert 2011) als de financierende organisaties (cf. het ‘Stakeholder Engagement Handbook’ van BiodivERsA, Durham et al. 2014). Tijdens een onderzoeksproject kunnen in verschillende fasen wins gecreëerd worden voor onderzoekers én beheerders (Figuur 1). Als al vroeg in de projectontwikkeling (fase 1 in Figuur 1) een dialoog opgezet wordt tussen onderzoekers en beheerders kunnen betere en

Figuur 1. De typische levensloop van een onderzoeksproject (Durham et al. 2014) met indicatie van de win-wins voor onderzoekers en beheerders in de verschillende fasen.

meer kansrijke projecten ontwikkeld worden. Voor beheerders zijn deze contacten een opportuniteit om scherp te stellen welke prangende onderzoeksnoden er zijn en die kenbaar te maken aan de onderzoekers. Tijdens de opstartfase van een project (fase 2) is onderling overleg voor de onderzoeker nuttig om een overzicht te krijgen van de bestaande kennis en gegevens en om afspraken te maken over wat wel en niet kan op vlak van onderzoek. Voor de beheerder is dit het uitgelezen moment om af te spreken hoe de latere kennisoverdracht best plaatsvindt. Onder het motto 'goede afspraken maken goede vrienden' worden dergelijke afspraken waarschijnlijk best op papier gezet. Tijdens de dataverzameling (fase 3) kan een goed contact tussen beheerders en onderzoekers ertoe leiden dat onderzoekers ondersteund worden bij bijvoorbeeld het veldwerk en beheerders profiteren van de frequente aanwezigheid van onderzoekers in het gebied (bv. voor het signaleren van onregelmatigheden). Bij de interpretatie van resultaten en het trekken van conclusies (fase 4) kunnen onderzoekers nuttig gebruikmaken van de inzichten van de beheerders. Door discussies met onderzoekers kunnen beheerders op hun beurt vertrouwd geraken met de onzekerheden en nuances die gepaard gaan met het trekken van conclusies uit wetenschappelijk onderzoek. Bij publicatie van de resultaten en conclusies in een internationaal wetenschappelijk tijdschrift worden ze bovendien getoetst aan de opinies van andere (vaak buitenlandse) wetenschappers. Deze extra check van de waarde en geldigheid van de bevindingen kan ook interessant zijn voor de beheerder. Tot slot (fase 5) worden de onderzoeksresultaten

vertaald naar een formaat dat bruikbaar is voor de beheerder of het grote publiek. De meerwaarde voor de beheerder is duidelijk, maar ook de onderzoeker heeft baat bij de inspanning die hij moet doen om vaak moeilijke concepten te herleiden tot de essentie zonder de waarheid geweld aan te doen. Wanneer de communicatie gebeurt met een persbericht of een vulgariserend artikel in bijvoorbeeld Natuur.Focus, kan bovendien een veel grotere groep mensen bereikt worden dan het selecte groepje lezers van wetenschappelijke artikels.

Bovenstaande suggesties voor een betere afstemming tussen onderzoekers en beheerders vragen uiteraard een inspanning en bereidheid van beide kanten. De meerwaarde kan niettemin groot zijn. Dergelijk samenwerkingsverband kan mee als uithangbord voor een gebied dienen, zoals bv. het geval is in Bosland, het 'grootste bos van Vlaanderen' in het noorden van Limburg. Daar werd een tijdje geleden bosLAB (www.boslab.be) boven de doopvont gehouden. BosLAB is een forum dat onderzoekers van verschillende instellingen die actief zijn in Bosland samenbrengt met de lokale beheerders om de win-wins voorgesteld in **Figuur 1** in de praktijk te brengen en zo meteen ook een katalysator voor meer onderzoek en beter geïnformeerd beheer te worden. Een inspirerend voorbeeld dat navolging verdient, lijkt me.

SUMMARY

Verheyen K (2016) 'Mind the gap'. About the gap between researchers and managers (and how to close it). *Natuur.focus* 16(3): 117-120 [in Dutch]

This article highlights the win-wins for managers and researchers that can be obtained by better aligning their mutual needs and interests throughout the lifecycle of a research project. Managers are generally positive about research in the natural area they manage, but are also frustrated by the fact that research results are often not communicated back to them. Researchers on the other hand complain that managers do not always appreciate the requirements of sound scientific research and are often not aware of the context in which it is performed. The article first describes managers' perceptions about scientific research and then goes on to contextualize scientific research. Finally actions to improve the manager-researcher exchange at different stages in the lifecycle of a research project are proposed.

DANKWOORD

Margot Vanhellemont en Bas Van der Veken leverden constructieve commentaren op een eerdere versie van dit artikel.

AUTEUR

Kris Verheyen is hoogleraar Bosecologie en Bosbeheer aan de Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen van de UGent. Hij is sterk geïnteresseerd in de interactie tussen theorie en praktijk in het bos- en natuurbeheer.

CONTACT

Kris Verheyen, Labo Bos & Natuur, UGent. Geraardsbergsesteenweg 267, B-9090 Melle-Gontrode
E-mail: kris.verheyen@ugent.be

REFERENTIES

Durham E., Baker H., Smith M., Moore E. & Morgan V. 2014. The BiodivERsA stakeholder engagement handbook. BiodivERsA, Paris.
Neef A. & Neubert D. 2011. Stakeholder participation in agricultural research projects. A conceptual framework for reflection and decision-making. *Agriculture and Human Values* 28, 179-194.
Reed M.S., Stringer L.C., Fazey L., Evely A.C. & Kruijssen J.H.J. 2014. Five principles for the practice of knowledge exchange in environmental management. *Journal of Environmental Management* 146, 337-345.

ecopedia

bouwen aan groenexpertise

in een nieuw kleedje

Boordevol praktische informatie en video's om zelf aan de slag te gaan in natuurbeheer.

Onder andere

- graslandbeheer
- exoten
- werken met natuurwerktuigen

www.ecopedia.be

Ecopedia is een kennisdelingswebsite waar Inverde, het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en het het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (inbo) samen met partners bouwen aan de kennis over natuur-, groen- en bosbeheer.